

ویژگی‌های رهبر اسلامی

نویسنده:

طاہرہ حبیبی

www.ketab.ir

انتشارات رویش بہاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: حیاتی، طاهره، - ۱۳۶۳
عنوان و نام پدیدآور	: ویژگی‌های رهبر اسلامی / نویسنده طاهره حیاتی.
مشخصات نشر	: رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۹ ص؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۰ - ۹۰ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: ولایت فقیه
موضوع	: Wilayat al-faqih
موضوع	: رهبری (اسلام)
موضوع	: Islamic leadership
رده‌بندی کنگره	: BP۲۲۳/۸
رده‌بندی دیوبی	: ۲۹۷/۴۵
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۹۲۰۴۹۲

ویژگی‌های رهبر اسلامی

عنوان: ویژگی‌های رهبر اسلامی

نویسنده: طاهره حیاتی

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیر تولید: امیر حیدری

شابک: ۹۰ - ۹۰ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شناسه: ۱۵۳۵

۲۰۰۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول زمستان ۱۴۰۳

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران، خیابان انقلاب، پلاک ۱۲۷۸، واحد ۹ - تلفن: ۳۶۶۳۱۳۸۷ - همراه: ۰۹۳۹۸۱۰۵۹۹۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	پیشگفتار
۹.....	مقدمه

فصل اول

مباحث مقدماتی

۱۳.....	۱
۱۳.....	ویژگی های رهبر اسلامی
۱۹.....	۲
۱۹.....	معناشناسی
۲۰.....	معنای لغوی ولایت
۲۳.....	معنای اصطلاحی ولایت
۲۴.....	معنای لغوی فقه
۲۵.....	معنای اصطلاحی فقه
۲۷.....	۳
۲۷.....	تاریخچه ولایت فقیه
۳۲.....	ولایت فقیه در نظر علما

فصل دوم

علم و اجتهاد

۴۱.....	۴
۴۱.....	شرط علم و اجتهاد
۴۱.....	شرط علم

۴۲	دلایل اشتراط علم
۴۶	معنای فقه و اجتهاد
۴۷	معنای اجتهاد
۴۷	معنای لغوی
۴۷	معنای اصطلاحی
۴۹	تعاریف اجتهاد مشروع
۵۲	اقسام اجتهاد
۵۲	اجتهاد مطلق و متجزی
۵۳	دلایل اشتراط اجتهاد
۵۶	توقیع شریف امام عصر (عج)
۶۰	مقبوله عمر بن حنظله
۶۲	روایت تحفالعقول
۶۵	احتجاجات امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)
۶۷	۵
۶۷	شرط اعلمیت
۶۸	دلایل اشتراط اعلمیت
۶۸	دلیل عقلی
۷۰	دلایل لفظی

فصل سوم

شرط عدالت

۸۱	۶
۸۱	معنای عدالت
۸۲	معنای لغوی عدالت
۸۲	معنای اصطلاحی عدالت
۹۱	۷
۹۱	دلایل اشتراط عدالت

	روایت تحفالعقول		۹۶
	۸		۱۰۱
	عدالت شرط واقعی		۱۰۱

فصل چهارم شرایط دیگر ولی فقیه

	۹		۱۰۷
	شرایط عمومی تکلیف		۱۰۷
	شرط اول عقل		۱۰۷
	دلایل اشتراط عقل		۱۰۸
	دلیل اول سیره‌ی عقلاء		۱۰۸
	دلیل دوم دلالت ادله‌ی اشتراط عقل در تکلیف		۱۰۸
	دلیل سوم دلالت ادله‌ی اشتراط علم		۱۰۹
	دلیل چهارم اجماع		۱۱۰
	شرط دوم بلوغ		۱۱۰
	دلایل اشتراط بلوغ		۱۱۰
	دلیل اول روایت		۱۱۰
	دلیل دوم دلالت ادله‌ی اشتراط بلوغ در تکلیف		۱۱۱
	دلیل سوم سیره‌ی عقلاء		۱۱۲
	دلیل چهارم اجماع		۱۱۳
	۱۰		۱۱۵
	سایر شرایط		۱۱۵
	شرط اول اسلام		۱۱۵
	دلایل اشتراط اسلام		۱۱۵
	دلیل اول آیات		۱۱۵
	آیات نهی از پذیرش ولایت کفار		۱۱۷
	آیات نهی از اطاعت کفار		۱۲۰

- آیات امر به قتال با کفار ۱۲۰
- دلیل دوم: روایت ۱۲۱
- دلیل سوم حکم عقل ۱۲۲
- شرط دوم ایمان ۱۲۳
- دلایل اشتراط ایمان ۱۲۳
- دلیل اول دلالت ادله‌ی اشتراط اسلام ۱۲۳
- دلیل دوم دلالت ادله‌ی اشتراط عدالت ولی فقیه ۱۲۳
- دلیل سوم اجماع ۱۲۴
- دلیل چهارم ضرورت مذهب ۱۲۴
- شرط سوم طهارت مولد ۱۲۵
- دلایل اشتراط طهارت مولد ۱۲۵
- دلیل اول روایات ۱۲۵
- دلالت ادله‌ی اشتراط طهارت مولد در شاهد ۱۲۵
- دلالت ادله‌ی اشتراط طهارت مولد در امام جماعت ۱۲۶
- دلالت روایات مبتنی بر پستی شأن ولد الزنا ۱۲۷
- دلیل دوم سیره عقلا ۱۲۸
- دلیل سوم اجماع ۱۲۸
- شرط چهارم ذکورت ۱۲۹
- دلایل اشتراط ذکورت ۱۲۹
- دلیل دوم دلالت ادله‌ی عدم جواز تصدّی زنان بر امور مهم ۱۳۴
- دلیل سوم روایات ۱۳۴
- روایت تفسیر قمی ۱۳۶
- روایت حمدان ۱۳۷
- روایات نهی از قضاوت زنان ۱۳۷
- روایات دال بر نقصان عقل زنان ۱۳۹
- روایات نهی از مشورت با زنان ۱۴۰
- روایات نهی از اطاعت از زنان ۱۴۱

- خطبه امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) ۱۴۱
- روایت ابن عمیر ۱۴۲
- روایت سکونی ۱۴۲
- شرط پنجم حسن تدبیر ۱۴۳
- دلایل اشتراط حسن تدبیر ۱۴۳
- دلیل اول دلالت ادله‌ی اثبات علم برای ولی فقیه ۱۴۳
- دلیل دوم روایات ۱۴۴
- معتبر سدیر بن حکیم ۱۴۵
- دلیل سوم هدف از حاکمیت ۱۴۶
- شرط ششم شجاعت ۱۴۶
- دلایل اشتراط شجاعت ۱۴۷
- دلیل دوم روایت ۱۴۸
- دلیل سوم دلالت ادله‌ی اشتراط حسن تدبیر ۱۴۸
- دلیل چهارم سیره عقلا ۱۴۹
- دلیل پنجم هدف از حاکمیت ۱۴۹

فصل پنجم

شرایط اختلافی

- ۱۱ ۱۵۳
- شرط اول: سیادت ۱۵۳
- شرط دوم: سلامت اعضاء و حواس ۱۵۳
- شرط سوم: مقبولیت عمومی ۱۵۳
- شرط اول سیادت ۱۵۳
- دلایل اشتراط سیادت ۱۵۴
- دلیل اول روایت عیون اخبار الرضا (علیه‌السلام) ۱۵۴
- دلیل دوم روایت عاصم بن محمد ۱۵۵
- ردّ اشتراط سیادت ۱۵۶

۱۵۸.....	شرط دوم سلامت اعضاء و حواس
۱۵۹.....	دلایل اشتراط سلامت اعضا و حواس
۱۶۲.....	نقش مردم در تعیین رهبر

فصل ششم

ولایت فردی یا شورایی

۱۷۷.....	۱۲
۱۷۷.....	ولایت شورایی
۱۸۳.....	دلایل اثبات ولایت شورایی
۱۸۵.....	روایت ابی هریره
۱۸۵.....	روایت سلیمان بن خالد
۱۸۵.....	روایت منصور بن حازم
۱۸۶.....	روایت ابی جارود
۱۸۷.....	ردّ دلایل ولایت شورایی
۱۸۷.....	ردّ استدلال به آیات
۱۸۸.....	ردّ استدلال به آیه دوم
۱۹۰.....	ردّ استدلال به روایات
۱۹۳.....	۱۳
۱۹۳.....	ولایت فردی
۱۹۳.....	دلایل اثبات ولایت فردی
۲۰۳.....	نتیجه گیری
۲۰۵.....	فهرست منابع

پیشگفتار

فردی که در زمان غیبت حضرت ولی عصر (عج) والی و حاکم بر جامعه مسلمین است، و اداره‌ی حکومت اسلامی را برعهده دارد، به حکم عقل باید برخوردار از یکسری شرایط باشد. سیزده شرط، برای ولی فقیه که جانشین امام زمان (عج) است، مطرح است.

از بین شرایط ولی فقیه، برخی از شروط مورد اتفاق غالب فقها هستند، و برخی اختلافی می‌باشند. از میان ده شرط اتفاقی، دو شرط عقل و بلوغ ولی فقیه، از شرایط عام تکلیف است؛ و تا کسی برخوردار از این دو شرط نباشد، مورد خطاب شرعی قرار نمی‌گیرد، و تکلیفی متوجه او نمی‌باشد. هشت شرط دیگر عبارتند از: اسلام، ایمان، طهارت مولد، ذکورت، اجتهاد، عدالت، حسن تدبیر، و شجاعت.

بر اساس ادله‌ی نقلی، مسلم است که حاکم بر جامعه‌ی شیعیان که مسئول هدایت مردم در مسیر صلاح است، باید مسلمان و شیعه اثنی‌عشری باشد. از شرایط دیگری که مورد اجماع همه‌ی فقها است، و بر اساس روایات صادره از معصومین (علیهم‌السلام) اثبات می‌گردد، طهارت مولد - حلال‌زاده بودن - ولی فقیه است. شرط دیگر که از آیات و روایات متعدد به دست می‌آید، لزوم مرد بودن ولی فقیه می‌باشد. برخورداری از اجتهاد فقهی، از دیگر شرایط ولی فقیه است؛ و در واقع، فقط فقیه است که می‌تواند حاکمیت بر جامعه را در عصر غیبت برعهده بگیرد؛ و ادله‌ی نقلی، دلیلی بر این مطلب هستند. برخی، علاوه بر شرط مجتهد بودن ولی فقیه، اعلمیت از سایر فقه‌های زمان خود را نیز ضروری دانسته‌اند؛ اما آنچه که از ادله به دست می‌آید، اکتفا به شرط اجتهاد در علم فقه برای والی و حاکم نظام اسلامی است. وجود ملکه‌ی عدالت - ترک کبائر و عدم اصرار بر صغائر -

شرط دیگری است که برای ولی فقیه برخورداری از آن ضروری است. حسن تدبیر - برخورداری از شِمّ سیاسی و اطلاع بر اوضاع و اقتضائات زمان - از جمله شرایط لازمی است که ولی فقیه برای اداره‌ی هر چه بهتر حکومت، ضرورتاً به آن نیاز دارد. شجاعت، دهمین شرط ضروری برای ولی فقیه است؛ چراکه تشکیل حکومت و اعمال تصمیمات ولی فقیه نیازمند قاطعیت و شجاعت و شهامت اوست.

سه شرط سیادت، سلامت اعضاء و حواس، و مقبولیت عمومی، از شرایط مورد اختلاف در ولی فقیه است. با توجه به مخدوش بودن ادله قائلین به اشتراط سیادت، این شرط در مورد ولی فقیه مطرح نمی‌باشد. در رابطه با شرط سلامت اعضاء و جوارح؛ اگر نقص در اعضاء و جوارح ولی فقیه، به گونه‌ای است که تأثیر سوء بر اداره‌ی حکومت توسط ولی فقیه داشته، و سبب خللی در انجام وظایف او می‌گردد؛ چنین نقصی، در ولی فقیه نباید باشد. و اما شرط سوم؛ تحقق و فعلیت پیدا کردن ولایت و حکومت ولی فقیه در جامعه، مشروط به مقبولیت داشتن ولی فقیه در بین مردم، و انتخاب او توسط اکثریت مردم نیست؛ و اقبال عمومی به ولی فقیه، فقط سبب استقرار حکومت ولی فقیه می‌گردد.

بعد از اینکه شرایط رهبر و والی بر جامعه مسلمین معلوم شد، در مورد تصدّی امر ولایت و حکومت بر جامعه‌ی اسلامی، دو نظریه مطرح است؛ غالب فقها، تصدّی حکومت را فقط برای یک نفر فقیه جامع شرایط جایز می‌دانند، و برخی، تشکیل حکومت توسط گروهی از فقهای دارای شرایط رهبری را صحیح می‌دانند. با توجه به ادله اثبات ولایت فقیه که اصل مشروعیت داشتن حکومت برای فقیه جامع شرایط را به صورت اجمالی اثبات می‌کنند، و با وجود مردود بودن ادله‌ی قائلین به نظریه‌ی «ولایت شورایی»، می‌توان نتیجه گرفت که نظریه‌ی «ولایت فردی»، ثابت می‌باشد؛ و تشکیل حکومت بر یک فقیه جامع شرایط لازم است؛ و بر مردم واجب است که از او اطاعت نمایند.

مقدمه

حاکمیت بر مردم تنها حق خداوند است، او است که حاکم واقعی بر تمام امور است. خداوند حق حاکمیت در میان مردم را به پیامبران (علیهم‌السلام) سپرده است؛ که آخرین آنها حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی (صل الله علیه و آله) است. بعد از رسول اکرم (صل الله علیه و آله) حکومت بر مردم، به اذن الهی و تعیین آن حضرت، به جانشینان ایشان واگذار شد. در زمان غیبت امام عصر (عج) به تنفیذ ایشان در توفیق شریفشان، فقها عهده‌دار تشکیل حکومت می‌باشند.

حکومت بر پایه‌ی ولایت فقیه که بیش از سه دهه از عمر تشکیل آن توسط امام خمینی (ره) می‌گذشت یکی از مهم‌ترین و محوری‌ترین ارکان نظام سیاسی اسلام است. حفظ و استحکام چنین حکومتی، سبب حیات و رونق اسلام و احکام الهی در سرتاسر جهان خواهد شد.

به یقین، متصدی و سرپرست حکومت اسلامی که در زمان فعلی، جانشین امام زمان (عج) است؛ باید از ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی برخوردار باشد؛ تا بتواند جامعه‌ی اسلامی را به تمامی اهداف عالی خود هدایت نماید. در بین علما در مورد اوصاف «ولی فقیه» نظرات مختلفی وجود دارد که ر این کتاب، ویژگی‌ها و اوصاف لازم و ضروری برای «ولی فقیه» بیان می‌گردد. از میان سیزده شرطی که برای ولی فقیه بیان شده، فقط ده شرط لازم و ضروری است؛ و سه شرط دیگر مردود است.

در این کتاب، شرایط ده‌گانه‌ی ولایت، در سه فصل بیان می‌شود. با توجه به اهمیت دو شرط اجتهاد و عدالت، این دو موضوع در دو فصل

مستقل طرح و بررسی می‌گردند. هشت شرط دیگر ولی‌فقیه در فصل چهارم، مطرح خواهد شد. اما سه شرطی که مورد اختلاف است، در فصل پنجم بررسی می‌شوند. در فصل آخر، با توجه به وجود دو نظریه در مورد نحوه‌ی تشکیل حکومت که آیا تشکیل حکومت فقط بر یک فقیه جامع شرایط جایز است یا باید شورای فقها عهده‌دار آن شوند؟ در دو قسمت، ولایت فردی و ولایت شورایی، مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت.